

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

DEPARTAMENT WYCHOWANIA I KSZTAŁCENIA INTEGRACYJNEGO

Warszawa, 27 lipca 2020 r.

DWKI-WPB.053.6.2020.KK

Sz. P.

Szanowny Panie,

odpowiadając na petycję w sprawie powołania Ogólnopolskiego Rzecznika Praw Ucznia uprzejmie wyjaśniam, że przepisy ustawy Prawo oświatowe¹, dają możliwość powoływania rzecznika praw ucznia w ramach działalności samorządu uczniowskiego w szkole lub placówce.

Obecnie obowiązujące przepisy, o których mowa poniżej, zawierają wiele warunków i obowiązków związanych z przestrzeganiem praw ucznia i skutecznie te prawa zabezpieczają.

Wszystkie szkoły i placówki systemu oświaty są zobligowane do przestrzegania praw dziecka, człowieka, w tym praw ucznia. Już w preambule ustawy określono, że oświata, kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wskazaniemi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka.

Szkoła jest zobowiązana zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

Podstawowym dokumentem obowiązującym w szkole/placówce jest statut. Zgodnie z art. 98 ustawy Prawo oświatowe statut szkoły zawiera m.in. organy szkoły oraz ich szczegółowe kompetencje, a także szczegółowe warunki współdziałania organów szkoły oraz sposób rozwiązywania sporów między nimi, zakres zadań nauczycieli, a także prawa i obowiązki uczniów.

Warto podkreślić, że nauczyciele w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych mają obowiązek kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską, z poszanowaniem godności osobistej ucznia (art. 5 Prawa oświatowego).

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910).

Szczegółowe prawa i obowiązki nauczycieli określa ustawa Karta Nauczyciela², w tym przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia.

Wymagania dotyczące działalności szkół i placówek odnoszą się także do obowiązku zapewnienia uczniom bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej powinny być oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Zasady zachowania i wzajemnych relacji w szkole lub placówce są ustalone i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły oraz rodziców³.

Ponadto, każda szkoła w procesie kształcenia i wychowania zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół uwzględnia treści nauczania z zakresu praw człowieka, w tym praw dziecka i praw ucznia w szkolnym zestawie programów nauczania i programie wychowawczo-profilaktycznym. W działaniach wychowawczych szkół i placówek bardzo ważny jest przyjazny, sprzyjający klimat we wzajemnych relacjach uczniów – nauczycieli – dyrekcji i rodziców ze szkołą. Kluczową rolę odgrywają nauczyciele, którzy posiadają odpowiednie kwalifikacje i kompetencje wychowawczo-dydaktyczne oraz są zobowiązani do podwyższania swojego poziomu pracy poprzez doskonalenie się w różnych formach, z wykorzystaniem nowoczesnych metod.

Należy nadmienić, że kryteria oceny pracy nauczycieli już na pierwszym etapie obejmują m.in. znajomość praw, w tym praw określonych w Konwencji o prawach dziecka⁴. Natomiast kryteria oceny pracy dyrektora dotyczą tworzenia warunków do respektowania praw dziecka i praw ucznia, upowszechniania wiedzy o tych prawach oraz podejmowania działań wspierających rozwój uczniów.

Przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach podlega nadzorowi pedagogicznemu. Nadzór pedagogiczny w szkole i placówce sprawuje dyrektor, a nad szkołami mającymi siedzibę na obszarze danego województwa właściwy kurator oświaty.

Dodatkowo, Minister Edukacji Narodowej powołuje już piątą kadencję Radę⁵ Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej jako organ doradczy.

Z uwagi na tak obszerne uregulowania w przepisach prawa międzynarodowego i krajowego - w ustawie Prawo oświatowe i rozporządzeniach MEN, nie ma podstaw do wprowadzania odrębnego przepisu w sprawie powołania

² Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215).

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2017r. poz. 1611 oraz z 2019 r. poz.1575).

⁴ Dz. U. z 1991 r. poz. 526.

⁵ <https://www.gov.pl/web/edukacja/rada-dzieci-i-mlodziezy-nabor>

ogólnopolskiego rzecznika praw ucznia, gdyż może on funkcjonować np. w ramach samorządu uczniowskiego.

Samorząd uczniowski, działający na podstawie art. 85 ustawy Prawo oświatowe, posiada szerokie uprawnienia i może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi, wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczące realizacji podstawowych praw uczniów, (ust. 5) takich jak:

- 1) prawo zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;
- 2) prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu;
- 3) prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań;
- 4) prawo redagowania i wydawania gazetki szkolnej;
- 5) prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem;
- 6) prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.

Wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego są demokratyczne, równe, bezpośrednie, większościowe i przeprowadzane podczas tajnego głosowania, co przekłada się na realny wpływ na przestrzeganie praw i obowiązków uczniów.

Natomiast, jeżeli z diagnozy potrzeb danej społeczności szkolnej będzie wynikać konieczność powołania rzecznika praw ucznia, to jako nowy społeczny organ szkoły powinien być ujęty w statucie.

Rzecznikiem praw ucznia może być wybrany, cieszący się sympatią uczniów zarówno przewodniczący samorządu lub inny uczeń, jak i nauczyciel.

W celu poprawy klimatu w szkołach, Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach konkursu z Narodowego Programu Zdrowia⁶ upowszechnia zasady komunikacji oraz mediacji szkolnej i mediacji rówieśniczej jako metod konstruktywnego sposobu: rozwiązywania problemów i sporów w społeczności szkolnej, zapobiegania agresji i przemocy, rozwijania zdolności prowadzenia dialogu, podnoszenia kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów, rodziców i nauczycieli. Łącznie w 2019 r. objęto wsparciem 443 placówki (przedszkola, szkoły podstawowe, ośrodki szkolno-wychowawcze) i 150 instytucji otoczenia

⁶ Minister Edukacji Narodowej realizuje zadania Celu 3 Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 dotyczące Profilaktyki problemów zdrowia psychicznego i poprawy dobrostanu psychicznego społeczeństwa. Zadanie obejmuje prowadzenie działań na rzecz upowszechniania wiedzy na temat zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań, kształtowanie przekonań, postaw, zachowań i stylu życia wspierającego zdrowie psychiczne.

szkół. Uczestników bezpośrednich było: 7221 oraz przeprowadzono 3646 godzin szkoleń, konsultacji, mentoringu i superwizji. W 2020 r. projekt zostaje wyposażony w narzędzia komunikacji elektronicznej, aby jeszcze skuteczniej docierał do szkół: uczniów, nauczycieli i uczniów.

Powołanie instytucji Rzecznika Praw Uczniów nie stanowi gwarancji przestrzegania praw uczniów. Należy zatem zwrócić pilniejszą uwagę na budowanie pozytywnego klimatu szkoły, wpływającego na przeciwdziałanie nieprawidłowościom, co ma bezpośredni wpływ na bezpieczny i przyjazny pobyt ucznia w szkole.

Z poważaniem

Agnieszka Ludwin
Zastępca Dyrektora
Departament Wychowania i Kształcenia
Integracyjnego
/ – podpisany cyfrowo/